

*Віталій Олександрович Кацалап (кандидат військових наук, доцент)
Роман Володимирович Гарматенко*

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Київ, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДИК ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ

У статті наведено порівняльний аналіз методик психологічного впливу, який здійснюється на військовослужбовців Збройних Сил України в умовах проведення операції об'єднаних сил з використанням інформаційної інфраструктури, як України, так і Російської Федерації. Інформаційний простір переповнений деструктивною інформацією, яка здебільшого носить прихований характер психологічного впливу та має на меті змінити моделі поведінки військовослужбовців Збройних Сил України у спосіб, що сприятиме досягненню військових та політичних цілей країни агресора.

Оцінювання прогнозованої ефективності від психологічного впливу в зазначених підходах має ряд припущень та обмежень пов'язаних з поділом населення країни між тими, хто отримав інформацію з певного об'єкта впливу та тими, хто знаходяться за межами інформаційного простору.

Методики психологічного впливу на цільові аудиторії мають певну послідовність, а саме: визначення переліку інформації, яка буде віднесена до інформації деструктивного характеру; уточнення подій, які підтверджують інформаційні процеси та негативні наслідки від їх реалізації; визначення категорій управляючих впливів (побудова гіпотези); порівняння отриманих результатів на основі апроксимаційного експерименту; проведення аналізу результатів, які можуть повністю підтвердити гіпотезу; перевірити відповідність результатів; визначення статистичних даних щодо прояву усіх деструктивних психологічних впливів.

Наведені результати дослідження підтверджують домінуючу роль та важливість оцінювання психологічного впливу на військовослужбовців Збройних Сил України в умовах проведення операції об'єднаних сил, що вимагає пріоритетного розвитку в Україні.

Ключові слова: фейки, дезінформація, інформаційний вплив, психологічний вплив, категорії обміну інформацією, управляючі інформаційні впливи, апроксимаційний експеримент.

Вступ

В умовах сьогодення військовослужбовці Збройних Сил України постійно перебувають під потужним психологічним впливом Російської Федерації, як в районах постійної дислокації, так і під час виконання завдань в операції об'єднаних сил. Інформаційний простір переповнений деструктивною інформацією, яка здебільшого носить прихований характер впливу та має на меті змінити моделі поведінки військовослужбовців Збройних Сил України у спосіб, що сприятиме досягненню військових та політичних цілей країни агресора.

Постановка проблеми. На даний час існують методичні підходи, які дозволяють провести моделювання деструктивної інформації та оцінити наслідки від її негативного інформаційного впливу. В основі цих моделей використовується поняття нечіткої множини та лінгвістичної зміни інформації про етнічні, політичні й релігійні вподобання суспільних груп. Оцінювання прогнозованої ефективності від психологічного впливу в зазначених підходах має ряд припущень та обмежень пов'язаних з поділом населення країни між тими, хто отримав інформацію з певного

об'єкта впливу та тими, хто знаходяться за межами інформаційного простору [1].

Сукупність наведених обмежень не дозволяє якісно здійснити моделювання психологічного впливу за ступенем насичення деструктивною інформацією кожного із можливих суб'єктів впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз джерел [2–4] показує, що деструктивна інформація в інформаційному просторі перетворилась в алгоритм дій. Оцінювання цього алгоритму залежить від інформаційних технологій, які використовуються для створення комунікації між суб'єктом та об'єктом психологічного впливу. За такої обставини важливою особливістю є врахування поведінки певної цільової аудиторії під час визначення умов надання нею переваг до конкретної інформації в певному сегменті інформаційного простору.

Виходячи із зазначеного, метою статті є опис порівняльного аналізу методик психологічного впливу на військовослужбовців Збройних Сил України в умовах операції об'єднаних сил.

Виклад основного матеріалу дослідження

Від початку збройної агресії Російської Федерації проти України та тимчасової окупації нею частини української території, як за час проведення антитерористичної операції, так і в ході ведення операції об'єднаних сил на тимчасово окупованій території Донецької та Луганської областей створились умови, коли держава-агресор цілеспрямовано застосовує не тільки збройні формування Російської Федерації, а ще й комплекс сучасних прихованих та невійськових методів протиборства, зокрема широкомасштабний деструктивний інформаційно-психологічний та агітаційно-пропагандистський вплив на населення України, як на Сході нашої держави, так і на решті її території.

Аналіз наведених подій дозволяє виділити три категорії обміну інформацією між суб'єктами впливу:

управляючі інформаційні впливи;
передавання інформації – опосередковані впливи;

повідомлення про події – суперечливі впливи.

Під обміном інформацією між суб'єктами впливу розуміємо двосторонню взаємодію, у якій сторони виконують функції ініціатора або відповідача для кожного одиничного акту обміну.

Ініціатор формує керуючу взаємодію, тобто видає запит на визначену функцію управління. Відповідач формує відповідь на керуючий запит.

Реакція на передану інформацію реалізовується у запитах на визначену інформацію, яка видається ініціатором, та у відповідях, що формуються відповідачем. Повідомлення про події формуються та надсилаються ініціатором. Якщо існує необхідність у підтвердженні про прийом такого повідомлення, то воно формується відповідачем у вигляді відповіді.

Доцільно виділити три рівні управляючих інформаційних впливів:

управління рівнем аналізу;
управління рівнем систематизації;
управління рівнем взаємодії.

Управління рівнем аналізу забезпечує механізми контролю керуючих впливів та координації усіх інформаційних ресурсів, які здійснюють управління повідомленнями від одного або декількох об'єктів психологічного впливу. Управління рівнем аналізу є єдиним засобом, який забезпечує управління сукупністю можливих чинників безпосереднього психологічного впливу на декілька цільових аудиторій.

Управління рівнем систематизації забезпечує механізми розподілу інформаційних ресурсів із N – категорій управляючих впливів. Кожна із N – категорій управляючих впливів може впливати на сукупність елементів між суб'єктами психологічного впливу коли не конкретизована цільова аудиторія.

Об'єкти N – категорій взаємодіють одним з одним і забезпечують керуючі інформаційні впливи

на кожен із N – категорій управляючих впливів, що використовуються для передачі даних між відповідними ініціаторами та акторами. Для передачі даних з метою управління N – категоріями інформаційних впливів використовується деструктивна інформація повторного суперечливого сприйняття.

Управління рівнем взаємодії забезпечує сукупність засобів керуючих впливів та управління одним суб'єктом деструктивного психологічного впливу на визначену конкретну цільову аудиторію.

Для ефективної реалізації розглянутих категорій управляючих впливів необхідно визначити один з основних показників якості психологічного впливу, яким є інтенсивність інформаційних потоків.

Інтенсивність інформаційних потоків залежить від величини перепаду інтелектуальних потенціалів конкретної цільової аудиторії або конкретного соціуму. Інтенсивність інформаційних потоків також може залежати від внутрішніх та зовнішніх взаємозв'язків – ділового спілкування, інтелектуального обміну між людьми та групами, а також від можливостей мобілізувати інформаційні ресурси, концентрувати їх в потрібному напрямку.

Для підтримання управління психологічним впливом, як сукупності усіх можливих впливів на цільову аудиторію створюється ситуація коли буде недостатньо використання засобів управляючих впливів.

Якщо такої повноти немає – відсутня підтримка від передавання інформації (опосередкованого впливу) та повідомлення про події (суперечливі впливи) то функціональна повнота управління цільовими аудиторіями буде забезпечена відкритою поведінкою людей у соціумі в межах однієї цільової аудиторії.

У контексті розгляду активних інформаційних впливів актуальним є питання не тільки опису процесу психологічного впливу, а й інформаційної протидії. Це, у свою чергу, дозволить якісно вивчити характер процесів, які розглядаються, а також дає можливість ставити та вирішувати завдання щодо знаходження оптимальних способів їх організації.

У загальному вигляді зазначені процеси є нелінійними і тому допускають неочевидні шляхи їх розвитку. Разом з тим, навіть у найпростіших випадках аналіз математичних моделей та результатів розрахунків дають змогу визначити ключові характеристики, управління якими стимулюватиме напрямок розвитку ситуації у необхідному напрямку [4].

Інформаційний простір швидко еволюціонує, постійно навчається разом з людиною і вже може прогнозувати поведінку соціальних груп та краще розуміти людину та її інтереси. Соціальним мережам, відомо про людину та соціальні групи абсолютно все, це надпотужний інструмент для розповсюдження дезінформації, саме тому, що за їхньою допомогою можна швидше зрозуміти інтереси, страхи та мотивації у поведінці цільової аудиторії та надати об'єкту саме ту інформацію, що

здійснить безпосередній вплив на рішення будь-якого суб'єкту.

Тому для аналізу в загальному інформаційному процесі необхідно визначити перелік типових (окремих) інформаційних процесів (дій, фактів), що можуть спричинити деструктивні наслідки по відношенню до цільової аудиторії.

При цьому, слід зауважити, що коли за певний період часу прояв нової деструктивної інформації,

якої візуально немає, то вона вноситься до переліку як нова, та визначається її вплив на поточні події і, за необхідністю, коригуються критерії, а також уточнюється реальний стан загального процесу.

З урахуванням цієї особливості, структурна блок-схема методики психологічного впливу на цільові аудиторії має вигляд, який наведений на рис. 1.

Рис. 1. Блок-схема методики психологічного впливу

Наведена методика має ряд недоліків пов'язаних із тим, що цільові аудиторії можуть вірити в дезінформацію і самі можуть її поширювати, не здогадуючись про це. В такому випадку цільова аудиторія буде одночасно знаходитись під деструктивним психологічним впливом та транслювати цей вплив на інші соціальні групи. У такому випадку зміст блок-схеми методики моделювання психологічного впливу необхідно деталізувати.

Блок 1.

1. Запитання повинно бути достатньо вузьким, щоб на нього можна було відповісти.

Занадто широке запитання. Що українські ЗМІ пишуть про США та НАТО?

Достатньо вузьке запитання. Чи є негативна інформація про США або НАТО у висвітленні українських ЗМІ про президентські вибори з початку року?

2. Запитання повинно бути про те, що можна

вимірювати.

Не можна виміряти. Чи надасть НАТО Україні ПДЧ?

Можна вимірювати. Чи позитивно відреагували службовці НАТО та країн-членів Альянсу на зміну в Конституції України про рух у НАТО?

Блок 2.

Минулі події повинні бути обмежені часом.

Не обмежене часом. Що угорські службовці кажуть про Україну?

Обмежене часом. Що угорські службовці сказали про Україну 60 днів до і 60 днів після парламентських виборів в Україні?

Блок 3.

Гіпотеза – це припущення, здогад або запропоноване пояснення, яке зроблене на основі обмежених доказів і використовується для початку подальших досліджень. Іншими словами гіпотеза це первісна відповідь на ваше запитання для дослідження. Мета подальших досліджень та

експериментів це підтвердити гіпотезу.

Приклад. Чи є негативне висвітлення інформації про США або НАТО в українських ЗМІ про президентські вибори з початку року?

Гіпотеза. В українських ЗМІ пишуть про членство у НАТО в контексті президентських виборів.

Блок 4.

В порівняльному апроксимаційному експерименті використовуються 10 якостей суспільних та публічно доступних даних М. Сальганік (Університет Принстон), а саме: “Великі”; завжди включені; не реагують на спостереження; неповні; іноді недоступні; не репрезентативні; дрейфуючі; алгоритмічно сплутані; “Брудні”; конфіденційні/делікатні.

Блок 5.

Для аналізу результатів, які можуть повністю підтвердити гіпотезу рівня інформаційного впливу необхідно мати певну сукупність показників, а для визначення його значимості, аж до критичного (допустимого) значення, – відповідні критерії.

У [4, 5] стверджується, що формалізація та оцінювання психологічного впливу за допомогою точних математичних моделей і методів суттєво обмежені через:

різномірність, розподіленість, багатозв’язність і динамічність джерел і об’єктів інформаційних загроз, що його породжують;

надто велику кількість параметрів, що відображають суспільні інформаційні відносини і характеризують відповідні інформаційні загрози;

відсутність необхідних статистичних даних внаслідок неповноти, неоперативності і недостовірності практично доступної інформації.

Саме ця аргументація свідчить на користь застосування апроксимаційного експерименту.

Замість звичайного порівняння деструктивного психологічного впливу на цільові аудиторії можливо провести апроксимаційний експеримент. Прикладом апроксимаційного експерименту є порівняння двох схожих подій. Таке порівняння з’ясує, які саме фактори впливають на поведінку цільових аудиторії рис.2.

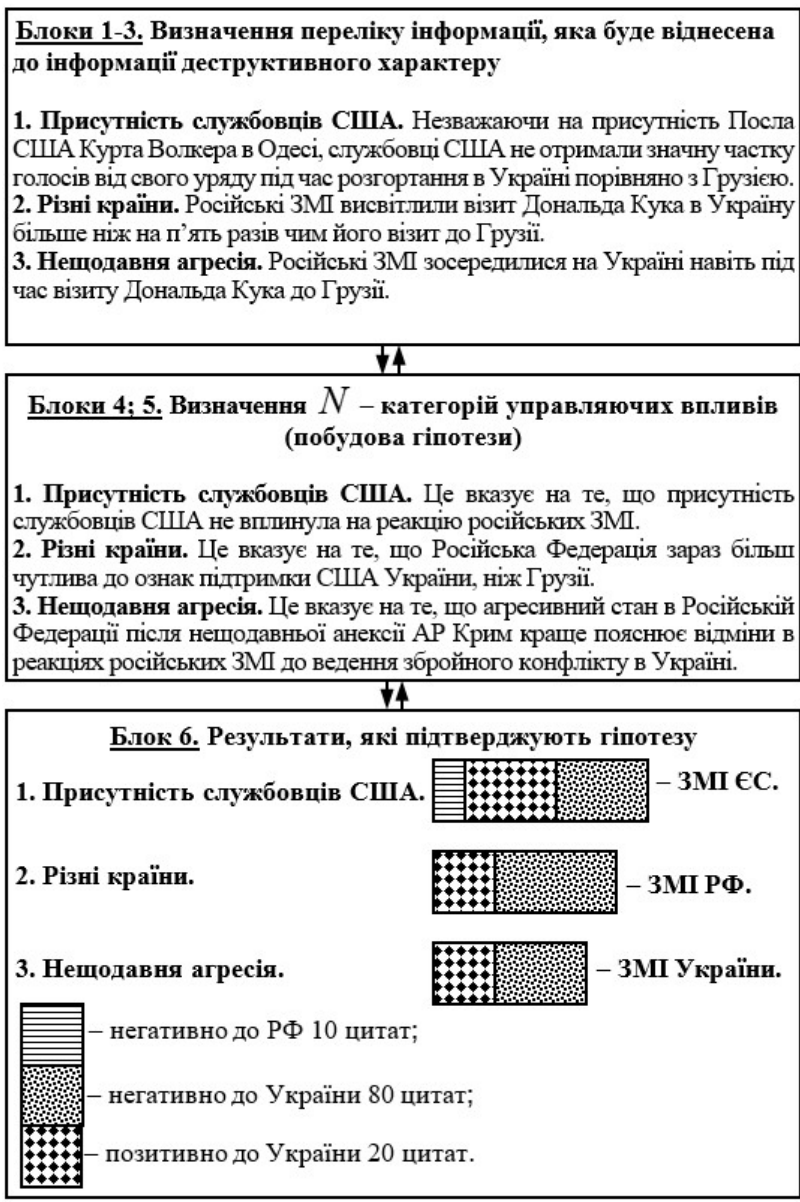

Рис. 2. Приклад порівняння, як апроксимаційного експерименту

Таким чином, наведений приклад порівняння, як апроксимаційного експерименту дозволяє оцінити та дослідити методики психологічного впливу на військовослужбовців Збройних Сил України в умовах проведення операції об'єднаних сил.

Висновки і перспективи подальших досліджень

Дослідження щодо психологічного впливу на цільову аудиторію ставлять нас перед фактом інформаційної загрози соціуму. Тому порівняльний аналіз методик психологічного впливу на військовослужбовців Збройних Сил України в умовах проведення операції об'єднаних сил є необхідним інструментом оцінювання інформаційного простору.

Наведений порівняльний аналіз методик психологічного впливу на військовослужбовців Збройних Сил України в умовах проведення операції об'єднаних сил дозволяє визначити окремі

напрями інформаційної протидії. Це пояснюється цілим рядом причин.

По-перше, при виявленні дезінформації необхідно якнайшвидше довести відповідну інформацію до експертів, у той час як для виконання інших функцій робота в реальному масштабі часу, як правило, не обов'язкова.

По-друге, при різких змінах інформації зазначене дозволяє здійснювати аварійний нагляд за різноманітними системами, які збирають та обробляють інформацію від конкретних суб'єктів.

Наведені результати наукового дослідження підтверджують домінуючу роль та важливість оцінювання психологічного впливу на військовослужбовців Збройних Сил України в умовах проведення операції об'єднаних сил, що вимагає пріоритетного розвитку в Україні.

В подальших дослідженнях передбачається опис статистичних даних поведінки військовослужбовців Збройних Сил України в умовах прихованого психологічного впливу.

Література

1. Богданович В.Ю. Теоретичні основи забезпечення національної безпеки України в умовах позаблоковості: Монографія / В.Ю. Богданович, І.С. Романченко, І.Ю. Свіда. – Львів: АСВ, 2011. – 414 с. 2. Frank, Robert H. The Frame of Reference as a Public Good // The Economic Journal. – 1997. – Vol. 107 (November). – P. 1832–1847. 3. Easterlin, Richard A. Does Economic Growth Improve the Human Lot? // Nations and Households in Economic Growth : Essays in Honor of Moses Abramovitz : / Paul A. David and Melvin W. Reder, eds. – New York : Academic

Press, Inc., 1974. – 411 p. 4. Кацалап В.О. Методика оцінки загроз інформаційній безпеці України у воєнній сфері / В.О. Кацалап // Науковий журнал “Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони” К.: НУОУ. – 2018. – №1(31). – С. 149-154. 5. Захаров, А. В. Теория игр в общественных науках : учебник для вузов / А. В. Захаров ; Нац. исслед. ун-т “Высшая школа экономики”. – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2015. – (Учебники Высшей школы экономики). – 304 с.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ МЕТОДИК ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ВЛИЯНИЯ НА ВОЕННОСЛУЖАЩИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ПРОВЕДЕНИЯ ОПЕРАЦИИ ОБЪЕДИНЕННЫХ СИЛ

Виталий Александрович Кацалап (кандидат военных наук, доцент)

Роман Владимирович Гарматенко

Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев, Украина

В статье приведен сравнительный анализ методик психологического воздействия, которое осуществляется на военнослужащих Вооруженных Сил Украины в условиях проведения операции объединенных сил с использованием информационной инфраструктуры, как Украины, так и Российской Федерации.

Информационное пространство переполнено деструктивной информацией, которая обычно носит скрытый характер психологического воздействия, его цель изменить модели поведения военнослужащих Вооруженных Сил Украины за счет достижения военных и политических целей страны агрессора.

Оценка прогнозируемой эффективности от психологического воздействия в указанных подходах имеет ряд предположений и ограничений связанных с разделением населения страны между теми, кто получил информацию от определенного объекта воздействия и теми, кто находятся за пределами информационного пространства.

Методика психологического воздействия на целевые аудитории имеет определенную последовательность, а именно: определение перечня информации, которая будет отнесена к информации деструктивного характера; уточнение событий, которые подтверждают информационные процессы и негативные последствия от их реализации; определение категорий управляющих воздействий (построение гипотезы) сравнение полученных результатов на основе апроксимационного эксперимента; проведение анализа результатов, которые могут полностью подтвердить гипотезу; проверить соответствие результатов; определения статистических данных относительно проявления всех деструктивных психологических воздействий.

Приведенные результаты исследования подтверждают доминирующую роль и важность оценки психологического воздействия на военнослужащих Вооруженных Сил Украины в условиях проведения операции объединенных сил что требует приоритетного развития в Украине.

Ключевые слова: фейки, дезинформация, информационное воздействие, психологическое воздействие, категории обмена информацией, управляющие информационные воздействия, аппроксимационный эксперимент.

COMPARATIVE ANALYSIS OF METHODS OF PSYCHOLOGICAL INFLUENCE ON THE MILITARY SERVANTS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE LUNCH OPERATION

Vitaliy Katsalap (Candidate of military sciences, Associate professor)

Roman Garmatenko

National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, Kyiv, Ukraine

The article presents a comparative analysis of methods of psychological influence on servicemen of the Armed Forces of Ukraine in the conditions of a joint operation using the information infrastructure of both Ukraine and the Russian Federation. The information space is full of destructive information, which is mostly hidden in psychological nature and aims to change the behavior of servicemen of the Armed Forces of Ukraine in a way that will contribute to the military and political goals of the aggressor country.

Assessing the predicted effectiveness of psychological influences in these approaches has a number of assumptions and limitations related to the division of the population between those who received space.

Methods of psychological influence on target audiences have a certain sequence, namely: determining the list of information that will be classified as destructive information; clarification of events that confirm the information processes and the negative consequences of their implementation; determination of categories of control influences (hypothesis construction); comparison of the obtained results on the basis of the approximation experiment; analysis of results that can fully confirm the hypothesis; check the compliance of the results; determination of statistical data on the manifestation of all destructive psychological influences.

The results of the study confirm the dominant role and importance of monitoring the situation in ensuring the state's defense capabilities and its military security, which requires priority development in Ukraine.

Keywords: *fakes, misinformation, informational influence, psychological influence, categories of information exchange, control informational influences, approximation experiment.*

References

1. V. Bogdanovich Ukraine's Military Security: Research Methodology and Ways of Supply. - K. : Circulation, 2003. - 323 p.
2. Frank, Robert H. The Frame of Reference as a Public Good // The Economic Journal. – 1997. – Vol. 107 (November). – P. 1832–1847.
3. Easterlin, Richard A. Does Economic Growth Improve the Human Lot? // Nations and Households in Economic Growth : Essays in Honor of Moses Abramovitz : / Paul A. David and Melvin W. Reder, eds. – New York : Academic Press, Inc., 1974. – 411 p.
4. V. Katsalap. Methods for assessing threats to information security of Ukraine in the military sphere / V. Katsalap // Scientific journal "Modern information technologies in the field of security and defense" K. : NUOU. - 2018. - №1 (31). - P. 149-154.
5. A. Zakharov. Theory of games in social sciences: a textbook for universities / A. Zakharov; Nat. research. University "Higher School of Economics". - M. : Изд. House of the Higher School of Economics, 2015. - (Textbooks of the Higher School of Economics). - 304 p.